

УДК 37.01/09(44)

Смірнов Микита Миколайович

*аспірант кафедри соціальної медицини та гігієни
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Смирнов Никита Николаевич

*аспірант кафедры социальной медицины и гигиены
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»*

Smirnov Mykyta

*PhD Student of the Department of Social Medicine and Hygiene of
SU «Uzhhorod National University»*

Жорник Віталіна Василівна

*студентка медичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Жорник Виталина Васильевна

*студентка медицинского факультета
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»*

Zhornyk Vitalina

*Student of the Faculty of Medicine of
SU «Uzhhorod National University»*

СУЧАСНА СИСТЕМА ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ ВО ФРАНЦИИ

THE PRESENT EDUCATION SYSTEM IN FRANCE

Анотація. Зважаючи на те, що покращення якості освіти в Україні є вкрай важливим, актуальним є вивчення найкращих систем освіти в світі задля майбутнього впровадження їх окремих елементів в нашу країну. На основі аналізу даних сучасної літератури в статті було розглянуто організацію системи освіти у Франції, проаналізовано етапність дошкільної, середньої та вищої освіти, визначено особливості даних етапів. Особливу увагу було приділено вищій школі та її адміністративній складовій. Було визначено, що подібна організація навчального процесу у Франції сприяє розвитку власної думки учнів, вчить самостійності стосовно прийому рішень, щодо бажаних навчальних дисциплін і майбутньої професійної орієнтації.

Ключові слова: система освіти, середня освіта, вища освіта, Франція, освіта у Франції.

Аннотация. Принимая во внимание то, что улучшение качества образования в Украине является крайне важным, актуальным является изучение лучших систем образования в мире для будущего внедрения их отдельных элементов в нашей стране. На основании анализа данных современной литературы в статье была рассмотрена организация системы образования во Франции, проанализирована этапность дошкольного, среднего и высшего образования, определены особенности данных этапов. Особое внимание было уделено высшей школе и ее административной составляющей. Было определено, что подобная организация учебного процесса во Франции способствует развитию собственного мнения учеников, учит самостоятельности в отношении приема решений относительно желаемых учебных дисциплин и будущей профессиональной ориентации.

Ключевые слова: система образования, среднее образование, высшее образование, Франция, образование во Франции.

Summary. Taking into account the fact that the improvement of the quality of education in Ukraine is extremely important nowadays, the studying of the best education systems in the world is essential for future implementation of their highlight elements in our country. In this article we decided to study France's education system. One of the reasons was the fact that its education is exceptional, namely, French higher education is one of the oldest in the world, it underwent many upheavals and reforms and, as a result, became unique in its kind. Modern literature concerning education system in France was reviewed. We examined the organization of the education system in France, analyzed the stages of elementary, secondary and higher

education, and determined the main features of these stages. Special attention was paid to higher education and its administrative component: requirements for enrolling, tuition fees and implementation of the Bologna process. It was estimated that such an organization of the educational process in France contributes to the development of students' own opinions, teaches them how to make decisions independently regarding desired academic disciplines and future career guidance.

Key words: education system, secondary education, higher education, France, education in France.

Вступ. Питання покращення якості освіти в Україні сьогодні є вкрай важливим. В умовах пошуку нової парадигми розвитку української держави, освіта є саме тим знаряддям, що може призвести до соціально-економічного розвитку країни в далекій перспективі.

Та щоб не створювати механізм, який може і не запрацювати, доцільною є адаптація до впровадження в Україні надбань найкращих систем освіти в світі, однією з яких є французька. Навіть для Європи дана система є унікальною і привертає увагу науковців з інших країн [3; 8; 9]. В україномовних джерелах [1; 2] обсяг інформації, щодо освітньої системи Франції, мінімальний, стосується тільки вищої школи і є вже застарілим.

В свою чергу особливості організації дошкільної та середньої освіти Франції в українській літературі не висвітлені. Та саме ці етапи є найбільш лабільними, комплексними і важливими в французькій системі освіти, так як направлені на забезпечення базових знань населення, формування світогляду і моральних цінностей нації. Відсутні також дані, щодо професійної освіти у Франції. І на відміну від останньої, в Україні престиж даної освіти, що створює виробничий трудовий ресурс країни, вкрай низький.

Метою статті є вивчення організації системи освіти у Франції, її структуризація та адаптація для україномовного читача. Для досягнення мети було використано теоретичні методи пізнання, а саме аналіз, синтез та інтерпретацію даних сучасної літератури, щодо організації системи освіти у Франції.

Виклад основного матеріалу. У Франції першим етапом освіти населення є дошкільна освіта. Вона пропонується в «дитячих школах» (écoles maternelles) або в дошкільних закладах початкових шкіл (écoles élémentaire). У цих установах можуть навчатись діти віком від двох років. У даному віці розпочинають навчання тільки 52% дітей, та в три роки вже майже 100% дітей відвідують початкову школу [6; 8].

Початкова освіта у Франції є обов'язковою. Її забезпечують, «первинні», або «початкові», школи (école élémentaire). Дані навчальні заклади відвідують діти віком від 6 до 11 років. П'ятирічну програму початкових шкіл розділено на кілька циклів. Протягом перших трьох років триває цикл фундаментального навчання («підготовчий курс», або cours préparatoire, CP, та «початкові курси», або cours élémentaire 1, CE1, і cours élémentaire 2, CE2). За ним слідує цикл консолідації, який складається з двох «звичайних курсів» (cours moyen 1, CM1, та cours

moyen 2, CM2). Іспит наприкінці початкової школи не передбачено. Всіх учнів переводять до шостого класу (перший рік середньої освіти) автоматично. Дітям з особливими потребами освіта пропонується у спеціальних класах [4; 8; 10].

Середня освіта триває 7–8 років, з шостого до заключного класу. Відлік років, на відміну від України, йде в зворотному напрямку. Існує два етапи: первинна середня освіта (4 роки) та вторинна середня освіта (3 або 4 роки). Первинна є обов'язковою.

Первинні середні навчальні заклади відомі як коледжі (collèges). Закон Naby від 1975 року запровадив так званий «єдиний коледж» (collège unique) для всіх дітей, які завершили навчання у початковій школі. Даний закон є чудовим прикладом толерантності освітньої політики Франції: він унеможливує створення класів, сформованих виключно з дітей з високою або низькою успішністю. Всі класи повинні бути змішаними. Проте інколи такий принцип формування дитячих колективів створює труднощі для викладачів, особливо в районах, де проживає велика кількість іммігрантів із недостатнім рівнем володіння французькою мовою. Також дану проблему загострює правило Н. Саркозі, відповідно до якого батьки повинні віддавати своїх дітей до школи в тому районі, в якому вони проживають, хоча й останнім часом даний закон дещо було послаблено [3; 4; 6; 8; 9; 10].

Освіта в collèges триває чотири роки, що відповідає шостому, п'ятому, четвертому та третьому класам. З 1996 року навчання поділяється на три цикли. Відповідно до цієї організації, шостий клас — цикл спостереження та адаптації до середньої освіти; п'ятий і четвертий класи стають циклом консолідації, а третій клас стає циклом орієнтації.

В четвертому класі учні можуть вибрати один із напрямів подальшого навчання: загальну освіту або професійно-технічну. Після закінчення третього класу учні отримують диплом Brevet. Він включає оцінки, отримані за результатами іспиту та під час поточного навчання у четвертому та третьому класах. На даному етапі обов'язкова освіта закінчується.

Вторинна середня освіта поділяється на два різні напрямки: загальну/технічну освіту і професійну освіту. Вона триває три роки (другий, перший і заключний), а заклади, що її забезпечують, називають ліцеями (lycées). В другому класі (перший рік вторинної середньої освіти) учням необхідно визначити, за яким напрямком вони продовжать навчання: загальним або технічним. Після закінчення подальшого дворічного навчання (першого класу

та заключного) учні отримують диплом бакалавра (Baccalauréat). Кожен напрямок поділяється на різні галузі, які є основою для майбутньої спеціалізації [4; 8; 10].

Метою ж професійної освіти є надання молодим людям, що завершили навчання в коледжі, прикладної підготовки. Є три основні напрямки середньої професійної освіти: перший напрямок — це підготовка до отримання сертифікату професійної компетенції (certificat d'aptitude professionnelle, CAP), другий — свідоцтва про професійну освіту (brevet d'études professionnelles, BEP), третій — чотирирічна підготовка професійного бакалавра та отримання свідоцтва техника (brevet de technicien, BT).

Навчальний процес в таких випадках проходить у професійних ліцеях (lycées professionnels, LP). Навчання CAP та BEP відкрите для всіх учнів, що закінчили третій клас середньої школи. Випускники з CAP та BEP або кандидати, що закінчили перший клас середньої школи, мають право на отримання BT. Також професійну освіту можуть отримати люди старшого віку в центрах підготовки нових робітників (CFA) за спеціально розробленими навчальними схемами [4; 9; 10].

Більшість шкіл Франції є громадськими (85%), проте на всій території Франції існують і приватні школи (особливо в найбільш релігійних західних та східних регіонах). Розділення церкви та держави було ухвалено в 1905 році, але католицькі школи продовжують співіснувати разом із громадськими і отримувати державне фінансування на виплату заробітних плат, відшкодування витрат на соціальне забезпечення та стипендії. 13,4% учнів початкової школи та 20% учнів середньої відвідують приватні школи [3; 8].

Наприкінці 90-х Франція досить швидко інтегрувала Болонський процес. Вже в 1999 році з'явився ступінь «mastaire» (в 2002 році — «master»), який присуджувався після п'яти років навчання в університеті. Також на базі останніх було створено підрозділи освіти та досліджень (Unité de Formation et Recherche, UFR), замість звичних факультетів. Ці об'єднання створені для розв'язання основної задачі: адміністративно і практично пов'язати воедино навчальний процес і наукові дослідження, оскільки раніше факультети не займалися дослідженнями.

Характерним є те, що у Франції відповідні реформи, що отримали назву LMD (L - Licence, M — Master, D — Doctorat), проходили без змін в законодавстві та здійснювались через урядові декрети і міністерські постанови [2; 6; 8].

Починаючи з 2006–2007 навчального року, всі програми в громадських університетах організовані відповідно до нової структури LMD. Відлік ґрунтується на кількості років, відведених на освіту після закінчення середньої школи (від Bac+1 до Bac+5). Структура LMD відповідає трьом циклам, з якими погоджуються країни, що беруть участь у Болон-

ському процесі. Структурні блоки навчальних програм — це семестри. Завершення семестру дорівнює 30 ECTS (кредитам).

Licence (Bac+3) є французькою версією бакалавра. План навчання складається з шести семестрів та 180 ECTS відповідно. Також існують дворічні професійні програми, після закінчення яких випускник отримує диплом в сфері технології (BTS, DUT і DEUST), а потім може продовжити навчання та отримати Licence professionnelle.

Студенти, які успішно закінчили перші три роки навчання можуть подати заявку на Master Recherche (магістр-дослідник) або Master Professionnel (професійний магістр). Обидві магістерські програми займають чотири семестри та 120 ECTS відповідно (всього 300 ECTS та Bac+5).

Магістри можуть подати заявку на вступ до докторантури, яка складається з шести семестрів. Під час навчання докторант має написати та захистити дисертацію, а також отримати 60 ECTS [1; 2; 5; 6; 7; 8].

Програми Grandes Écoles відмінні та дуже різноманітні. Основними з них є навчання в школах інженерії, підприємства або архітектури тривалістю від трьох до п'яти років. Більшість Grandes Écoles видають дипломи, що є еквівалентом рівню магістра.

Сучасна система вищої освіти у Франції характеризується різноманітністю навчальних закладів за юридичною природою з різними умовами прийому, тривалістю навчання та організацією освітнього процесу.

Найрозповсюдженими є громадські університети. Вступ до даної групи вищих навчальних закладів Франції є відкритим для всіх тримачів диплому Baccalauréat або його еквіваленту і зводиться до подачі заявки онлайн через національну платформу для прийому на перший курс вищої освіти — Parcoursup. Університети зараховують абітурієнтів без вступних іспитів та специфічного відбору. Взагалі, слово «відбір» у громадських університетах є ніби забороненим у зв'язку з політикою рівності та єдності. Особи без Baccalauréat можуть отримати перепустку у вищі навчальні заклади шляхом складання екзаменів на диплом доступу до вищої школи (DAEU), який визнається еквівалентним заміником [1; 6; 8].

У Франції всі студенти на етапі першого та другого циклів, за винятком тих, які є учасниками грантових проектів, мають сплатити невеликі реєстраційні збори. Сума залежить від навчальної програми та установи, в яку зараховується абітурієнт, і визначається Міністерством освіти. У приватних вищих навчальних закладах плата за навчання визначається самими установами. У громадських вищих навчальних закладах аспіранти також сплачують невеликі реєстраційні збори. Та на відміну від перших двох циклів, обов'язковою умовою навчання є наявність стабільного та достатнього джерела прибутку, тому що на цьому етапі закінчуються державні програми фінансової підтримки студентів.

У 2018/2019 навчальному році плата за рік навчання становить €170 євро за перший цикл, €243 за здобуття магістра та €380 за докторантуру. Плата за навчання у приватних установах в середньому становить від €3000 до €10000 на рік [5].

До неуніверситетських закладів вищої освіти зарахування проводиться із жорстким відбором. У Grandes Écoles абітурієнти поступають за конкурсом після дворічних післяшкільних підготовчих курсів, в яких програми і вимоги вищі, ніж в університеті. Вступ до цих класів теж селекційний і лише за рекомендаціями шкіл та ліцеїв. У випадку невдачі під час вступу до Grandes Écoles випускники підготовчих класів продовжують навчання відразу на третьому курсі університетів [1; 2; 6].

За даними ЮНЕСКО, 30% французьких студентів отримують стипендію від приватних або державних організацій; її розміри залежать від прибутку сім'ї, успішності студента, курсу навчання. Частина студентів має повернути стипендію після закінчення вищого навчального закладу, якщо це передбачено контрактом [7].

Академічний рік у Франції розпочинається у вересні чи жовтні і закінчується у травні або червні залежно від навчального закладу та обраної спеціальності. Він складається із двох семестрів. Заняття включають практичні роботи та семінари. На практичних заняттях студенти організовані у невеликі групи, щоб опанувати та поглибити теоретичні знання, отримані на лекціях. Ці заняття є обов'язковими на відміну від лекційних, де присутність не контролюється. Уміння резюмувати викладене та формувати власну думку є неодмінною складовою навчального процесу [2; 4].

У французькій вищій школі розрізняють два види перевірки знань. Протягом навчального року проходить поточний контроль знань у вигляді невеликих тестів, який дає можливість оцінити отримані знання з навчальних дисциплін. Екзаменаційна сесія

являє собою перевірку знань з багатьох дисциплін протягом кількох днів. Повноцінні екзамени мають місце двічі на рік. Таким чином план навчального року є подібним до України. Оцінювання проходить за 20-бальною шкалою: 20 — відмінно, 16–19 — дуже добре, 14–15 — добре, 12–13 — достатньо добре, 10–11 — задовільно (всі попередні бали є прохідними), нижче 10 — незадовільно [2].

В університетах заняття організовані за модульною системою (тематичними блоками). Студент накопичує певну кількість кредитів протягом усього навчання і в подальшому в дипломі зазначається кількість отриманих кредитів: одні дисципліни є обов'язковими, інші залежать від вибору студента. Кредити можна отримати не тільки за навчальні дисципліни, але і за громадську активність або відвідування конференцій, що заохочує активне соціальне життя студентів [2; 8].

Висновки. Викладений матеріал висвітлює етапність освітньої програми Франції та надає змогу переконатись, з однієї сторони, в комплексності та заплутаності, та з іншої — в доступності та відкритості системи освіти даної країни. Починаючи з вторинної середньої освіти передбачено декілька нелінійних шляхів подальшої освіти. Така організація навчального процесу сприяє розвитку самодисципліни учнів, вчить відповідальності стосовно прийнятих рішень, вибору бажаних навчальних дисциплін і майбутньої професійної орієнтації. Учням надається можливість вивчати саме ті предмети, що дійсно їх цікавлять, а не єдину затверджену програму для всієї країни. Подібна тенденція до лібералізації відмічається і у вищій освіті. На нашу думку, саме цих елементів і не вистачає системі освіти України, в якій спочатку учня, а потім студента «ведуть за руку в доросле життя». Перспектива подальших досліджень полягає в продовжуваному вивченні порушених у статті питань.

Література

1. Левченко Ю. В. Система вищої освіти у Франції. Вінниця: Вінницький національний технічний університет, 2015. — 21 с.
2. Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції. Молодь і ринок. — 2010. — № 9. — С. 95–99.
3. Ambler J. S., Neathery J. Education Policy and Equality: Some Evidence from Europe. *Social Science Quarterly*. — 1999. — Vol. 80. — No. 3. — P. 437–456.
4. Auduc J. L. Le système éducatif français aujourd'hui. (n.p.): Hachette Education, 2017. — 464 p.
5. Cost of studying in France / Campus France. URL: <https://www.campusfrance.org/en/tuition-fees-France> (Last accessed: 15.09.2018).
6. Education in France; a selective system based on maths; universities and «grandes écoles»; the French educational system; the Shanghai trauma. URL: <https://www.understandfrance.org/France/Education.html> (Last accessed: 18.09.2018).
7. Higher education & research in France, facts and figures 8th edition — June 2017 — information sur la publication. URL: <https://publication.enseignementsup-recherche.gouv.fr/eesr/10EN/info.php> (Dernier accès: 18.09.2018).
8. Kaiser F. Higher education in France. Country report. Enschede: CHEPS, 2007. — 74 p.
9. Poujol J. The Lower Secondary School in France: a note on the Haby reforms. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*. — 1980. — Vol. 10. — No. 2. — P. 187–191.
10. Tisserand E. Le Système Éducatif Français. (n.p.): Foucher, 2016. — 304 p.